

JOURNAL OF NATURAL SCIENCE

№ 2 (7) 2022 <http://natscience.jspi.uz>

<u>ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ</u>	<u>ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош муҳаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош муҳаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова, PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Худанов У.О. – ЖДПИ Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц. 2. Шилова О.А.-д.х.н., профессор Института химии силикатов им. И.В. Гребенщикова Российской академии наук (ИХС РАН) 3. Маркевич М.И.-ф.ф.д. проф Белорусия ФА 4. Elbert de Josselin de Jong- профессор, Niderlandiya 5. Кодиров Т- ТТЕСИ к.ф.д, профессор 6. Абдурахмонов Э.А.–СамДУ к.ф.д., профессор 7. Насимов А.М.–СамДУ к.ф.д., профессор 8. Сманова З.А.-ЎзМУ к.ф.д., профессор 9. Тошев А.Ю.- ТТЕСИ к.ф.д, доцент 10. Султонов М-ЖДПИ к.ф.д, доц 11. Яхшиева З- ЖДПИ к.ф.д, проф.в.б. 12. Рахмонкулов У- ЖДПИ б.ф.д., проф. 13. Мавлонов Х- ЖДПИ б.ф.д., проф 14. Муродов К-СамДУ к.ф.н., доц. 15. Абдурахмонов Ғ- ЎзМУ фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц 16. Хакимов К – ЖДПИ г.ф.н., доц. 17. Азимова Д- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (биология бўйича) (PhD), доц 18. Юнусова Зебо – ЖДПИ к.ф.н., доц. 19. Гудалов М- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD) 20. Мухаммедов О- ЖДПИ г.ф.н., доц 21. Хамраева Н- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD) 22. Рашидова К- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц 23. Муминова Н- ЖДПИ к.ф.н., доц 24. Мурадова Д- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц 25. Инатова М- ЖДПИ фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD)
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (ҳар чоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчириб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Science-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

ЮРТИМИЗДА “ДАРАХТ ЭКИШ КУНИ”НИ АНЪАНАГА
АЙЛАНТИРАЙЛИК

Тошбоев З.М.-катта ўқитувчи

Ҳакимов Б.Б.-ўқитувчи

Жиззах давлат педагогика институти

Джиянова С.- География фани ўқитувчиси

Пахтакор туман №9-мактаб

Аннотация: Глобал иқлим ўзгариш юз бераётган бир вақтда дарахтларни экиш, улардан самарали фойдаланиш, экологик муаммоларни олдини олиш, дунё мамлакатларида ва республикамизда дарахтларни экиш кунлари, олиб борилаётган ислохатлар, дарахтларни доимий равишда кўпайтириб бориш борасида илмий-амалий мониторинг ишлари дунё мамлакатлари мисолида таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Дарахтларни экиш, атроф мухитни муҳофаза қилиш, дунёда дарахт экиш кунлари, яшил боғлар, яшил макон, кўкаламзорлаштириш, яшил хафталик, яшил худуд.

Аннотация: На примере стран проанализированы научно-практический мониторинг посадки деревьев, их эффективное использование в условиях глобального изменения климата, предотвращение экологических проблем, дни посадки деревьев в мире и в нашей стране, проводимые реформы, устойчивое воспроизводство деревьев. во всем мире.

Ключевые слова: Посадка деревьев, защита окружающей среды, дни посадки деревьев по всему миру, зеленые сады, зеленые насаждения, благоустройство, зеленая неделя, зеленая зона.

Бугунги кунда глобал миқёсдаги иқлим ўзгариши шароитида мамлакатимизда ҳам Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 30 декабрда қабул қилинган “Республикада кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарахтлар муҳофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони жаҳон миқёсида бу борада олиб борилаётган сабъ-ҳаракатларнинг инъикосидир. Бу жаҳода дарахт, буталар ва кўкаламзорлаштирилган яшил худудларни муҳофаза қилиш ҳамда уларнинг майдонларини кенгайтириш, ушбу соҳада масъул ташкилотларнинг янада самарали фаолият юритишини ташкил этиш, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 октябрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2030 йилгача бўлган даврда Атроф-мухитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5863-сон фармонида белгиланган вазифаларни бажариш мақсадида кўплаб тадбирлар амалга оширилиб келинмоқда. Худда шундай тадбирлар айни кунларда бутун

республикамиз миқёсида дарахтзорларни кўпайтиришга қаратилган кўйидагиларни назарда тутувчи “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси татбиқ этилган бўлиб, бунда дарахтларни экиш ва парвариш қилиш соҳасидаги бошқарув тизимини такомиллаштириш, илмий ёндашувлар асосида ҳудудларнинг тупроқ-иқлим ва бошқа хусусиятларини аниқлашга қаратилган тадқиқот ва таҳлилларни амалга ошириш ҳамда бунинг натижасида ҳудудлар кесимида республика харитасини ишлаб чиқиш, кўчатхоналар сонини кўпайтириш, тупроқ унумдорлигини ҳисобга олган ҳолда, ҳудудлар иқлимига мос хорижий манзарали дарахтларни маҳаллийлаштириш, республикамизнинг барча ҳудудларида “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари”ни барпо этиш, дарахтларни суғориш тизимини қайта кўриб чиқиш, унинг самарали фаолиятини таъминлаш, ҳар бир дарахтни парвариш қилиш учун масъул бўлган шахсларни белгилаш, бу борада рағбатлантириш механизмларини кенг жорий этиш ҳамда дарахтларни шикастлантириш ва нобуд қилганлик учун жавобгарликни кучайтириш, мазкур йўналишда жамоатчилик назоратини янада ошириш каби тадбирларни ўзида мужассамлаштиради. Бу борада таъкидлаш жоиз бўлса ҳатто кўшгина хорижий мамлакатларда “Дарахт экиш куни” байрам сифатида нишонланиб келинади. Шу ўринда энди дарахт кўчатлари экиш, кўкаламзорлаштириш, яшил маконлар ташкил этиш бўйича хорижий мамлакатларда ўтказиладиган тадбирлар хусусида ҳам тўхталиб ўтишни жоиз деб билдик.

Дарахт экиш куни (“Ўрмон экиш куни”, “Дарахтлар куни”, “Дарахт куни”) – бу дунёнинг бир қатор мамлакатларида нишонланадиган байрамдир ва унинг номидан кўриниб турибдики, дарахт экиш, йўқолган ўрмонни тиклаш ёки кўкаламзорлаштиришга интилиш, шаҳар ва шаҳар атрофи ҳудудларини: парклар, хиёбонлар ва ҳ.к.ни маданийлаштириш билан боғлиқ. Дарахт экиш кунининг қарийб бир ярим асрлик тарихи бор. Унинг асосчиси 1874 йилда америкалик ботаник, фермер, қишлоқ хўжалиги вазири Стерлинг Мортон эди. Биринчи дарахт экиш куни Небраска шаҳрида (Небраска, АҚШ) ўтказилди. Собиқ Иттифоқ ҳудудида бир вақтлар у энг машҳур ва оммавий экологик байрамлардан бири эди. Мактаб ўқувчилари ёрдамида ўрмон экиш ғояси Россияда XIX асрнинг охириги ўн йиллигида кирган (бу айниқса ўрмончи М.К.Турский томонидан илгари сурилган).

Байрам тарихи. 1872 йил Небраска штатида (АҚШ) штат қишлоқ хўжалиги бошқармаси йиғилишида, ҳудуд котиби Ж.Мортон ҳар йили ҳудудларни кўкаламзорлаштиришга бағишланган кун ўтказишни таклиф қилди. Учрашув иштирокчилари Мортонни қўллаб-қувватладилар ва штат аҳолиси бу тадбирда фаол иштирок этдилар. Акциянинг муваффақияти жуда

катта эди: Арбор Дай деб номланган биринчи байрамда миллионга яқин дарахт экилган. Ўн йил ўтгач, Дарахт куни расмий давлат байрамига айланди. Бир аср ўтгач, 1970 йилда бу кун миллий байрамга айланди ва у Ер куни деб номланди. 1990 йилда бу воқеа халқаро миқёсда бўлиб ўтди ва ҳозир, 22 апрел – Халқаро Она Ер куни сифатида нишонланади. Бироқ, “Дарахтлар куни” бу ўзгаришларни бошдан кечирар экан, худди шундай кунлар бутун сайёрада пайдо бўла бошлади, уларнинг баъзилари расмий мақомга эга бўлди, баъзилари эса ҳамон мухлислар ва жамоат ташкилотлари томонидан сақланиб қолди. Бундай байрамлар пайдо бўлган аксарият мамлакатларда Ер куни ҳам нишонланади.

Турли мамлакатларда дарахт экиш кунлари кенг нишонланади.

Россия. Россияда “Бутунроссия ўрмон экиш куни” (апрел-май). Ушбу ходисанинг пайдо бўлиши тарихи XIX асрда бошланган. 1898 йилда, Россиянинг Ўрмон хўжалиги бошқармасининг 100 йиллиги шарафига, дарахтзор кунлари нишонланиши апрел охири – май ойининг бошларида нишонлана бошлади. 1902 йилга келиб, байрам Россия империясининг 40 дан ортиқ областларида ўтказилди. Дарахт экиш бўйича ишлар Ростов-на-Донда фаол равишда иш олиб борилди, у ерда 1910 йилда биринчи марта дарахтзор экиш фестивали бўлиб ўтди. Октябр инқилобидан сўнг, тантанали дарахт экиш анъанаси қайта тикланди. 1920 йилда Москвадаги ёш табиатни севувчилар учун Сокольники станцияси дарахтзор кунларини қайта тиклади. Владимир Маяковский ҳам ушбу байрамда мактаб ўқувчиларида ташриф буюрди. Замонавий Россияда, 2010 йилдаги ёнғинлардан сўнг, Федерал ўрмон хўжалиги агентлиги ташаббуси билан “Бутунроссия ўрмон экиш куни” экологик акциясини ўтказишга қарор қилинди. Россия Федерациясининг кўплаб ўрмон хўжаликларида, шунингдек, шаҳар ва қишлоқларда дарахт экиш учун шанбаликлар мавжуд. Бутунроссия ўрмон экиш куни биринчи марта 2011 йил 14 майда нишонланди – 2011 йил БМТ томонидан Халқаро ўрмонлар йили деб эълон қилинди. 2011 йилда ўтказилган акция натижасида қарийб 25 млн. кўчат ўтказилди, умумий экиш майдони 7 минг гектардан ошди ва тадбирда 60 областдан 200 мингдан ортиқ кўнгилли қатнашди. Бу экологик ташаббус Россия Федерацияси ҳукумати томонидан қўллаб-қувватланди ва ҳар йили миллий ўрмонларни экиш кунини ўтказишга қарор қилинди. Расмий равишда, ушбу Умумроссия акцияси доирасидаги тадбирлар ой давомида (асосан апрел-май ойларида) ўтказилади. Албатта, об-ҳаво шароити ҳисобга олинган бўлса-да ва баъзи минтақаларда ушбу кун шарафига ўтказиладиган асосий тадбирлар бироз олдинроқ ёки кечроқ, маълум бир ҳудуд учуун қулайроқ вақтда ўтказилади. Акция оммавий ахборот воситаларида ёритилмоқда. Ўрмончилар экиш учун

жойларни аниқлашни, тупроқни тайёрлашни, кўчат материалларини етказиб беришни ўз зиммасига оладилар. Кўнгиллиларга инвентаризация қилинади, дарахтни тўғри экиш бўйича кўрсатма берилади. Бу акцияда турли ташкилотлар, жумладан, талабалар ва университет ходимлари иштирок этади. Акциянинг мақсади – ўрмонларни қайта тиклаш ғоясини қўлаб-қувватлар, экологик таълимни тарғиб қилиш ва ўрмонларда ўзини тутиш маданиятини ривожлантириш. Эътибор беринг, 1966 йилдан бошлаб, сентябрнинг учинчи якшанбасидан, ўрмон ишчилари куни нишонланади, бу ҳаракатга ҳеч қандай алоқаси йўқ. Москва областида, 2015 йил йилдан бошлаб, ғамхўр фуқароларнинг кенг таклифи билан баҳорги ўрмон экиш “Ғалаба ўрмони” кампанияси ҳомийлигида ўтказилди. Об-ҳаво шароитига қараб, дам олиш куни апрел ойининг охиридан май ойининг ўрталарига қадар ўзгариб туради.

Жазоир. Жазоирда ҳар йили 27 октябрда дарахт экиш куни нишонланади. Бельгия, Италия, Лесото ва Португалияда 21 мартда “Дарахт куни” нишонланади. Бразилияда 21 сентябр куни ўрмон экиш куни (Dia da Arvore) нишонланади. Венесуэлада бу кунни май ойининг охириги якшанбасида нишонлайди. Германияда 25 апрел куни “Дарахт экиш куни” (Tag des Baumes) нишонланади. Биринчи марта 1952 йилда нишонланди. Исроил “Янги йил дарахтлари” – бу бу диний (иудаизмда), экологик ва ижтимоий аҳамиятга эга байрам. Бу яҳудий тақвими бўйича Швеат ойининг 15-кунида нишонланади (одатда январ – феврал ойларига). Эронда ободонлаштириш байрами 5 мартда (ёки 6 мартда) нишонланади. Камбожа Қироллигида 1 июн куни дарахт экиш куни ўтказилади. Кенияда “Экиш куни” 21 апрел куни нишонланади. Коста-Рикада 15 июн куни ўрмон экиш куни нишонланади. Македонияда 2008 йил 12 мартда оммавий дарахт экиш тадбирлари ўтказилди. Малавида дарахт экиш куни анъанавий равишда декабр ойининг иккинчи душанбасида нишонланади. Марказий Африка Республикаси бу байрамни 22 июл куни нишонланади. Мексикада июл ойининг иккинчи пайшанбасида “Дарахт куни” (Dia Nacional de Arboles) нишонланади. Мисрда “Дарахт экиш куни” анъанавий равишда 15 январда нишонланади. Намибияда “Ўрмон экиш куни” 2004 йилдан бери ҳар йили 8 октябрда нишонланади. Нигерда 3 августда Дарахт экиш куни нишонланадиган Мустақиллик кунига бағишланган анъанавий маросим. Польшада “Ўрмон экиш куни” ҳар йили 10 октябрда ўтказилади. Филиппинда “Дарахт куни” 25 июн куни нишонланади. Танзанияда “Дарахт экиш куни” 1 апрел куни ўтказилади. Угандада бу санани 24 мартда нишонлайди. Украинадаги шунга ўхшаш байрам “Атроф-муҳит куни” деб номланади ва у ўша куни ўтказилган “Дарахт - ҳаёт” Украина акцияси муносабати билан пайдо бўлди. Ҳар йили апрел ойининг учинчи шанбасида ўтказилади. Жанубий

Кореяда дарахт экиш куни Парк Чунг Хи ҳукуматининг Корея республикасида кенг кўламли миллий ўрмонларни тиклаш кампанияси билан биргаликда ташкил этилган. Дастлаб, америкаликлар ўрмонларни қайта тиклаш ишларини ўз зиммаларига олишди, кейин маҳаллий аҳолига топширишди ва давлатлараро грант ёрдамида ишни рағбатлантиришди. Корейслар иштиёқ билан ишга киришдилар ва бу кампаниянинг минтақадаги экологик вазиятни яхшилашга кўшган ҳиссасини ортиқча баҳолаб бўлмайди. Худди шу байрам ва ўрмон экиш маросимлари “илдиз отди” ва анъанавий миллий байрамга айланди. У ҳар йили, баҳорда, 5 апрелда нишонланади. Хитойда “Дарахт экиш куни” 12 март куни нишонланади. Шри-Ланкада 15 октябр куни “Экин куни” нишонланади. Японияда бу байрам 4 май куни нишонланади ва сўзма-сўз “кўкаламзорлаштириш куни” деб номланади. Қозоғистон “Миллий ўрмон экиш куни” йилига икки марта (баҳор ва кузда), апрел ва сентябр ойларида нишонланади. Акция ташаббускори – Қозоғистон Республикаси ҳукумати кўмагида “Барқарор ривожланиш” Ер фонди.

Бу борада мамлакатимизда олиб борилаётган чора-тадбирларга оид Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 30 декабрдаги Фармонидан айрим бандларини келтириб ўтишни лозим топдик:

6. Давлат экология қўмитаси Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси ва Ички ишлар вазирлиги билан биргаликда 2022 йил 1 сентябрга қадар қуйидагилар ҳақидаги маълумотларни ўз ичига олган “Яшил макон” платформасини ишга туширсин: ҳудудларнинг тупроқ-иқлим хусусиятлари, уларда мавжуд дарахтлар сони, тури ва жойлашуви, шаҳарларнинг кўкаламзорлаштирилганлик даражаси; аниқ ҳудуд (туман (шаҳар), маҳалла ва ер участкаси) кесимида аҳолининг шахсий ташаббуси асосида дарахтлар экилиши мумкин бўлган манзиллар ва дарахтларнинг турлари: аниқ ҳудуд ва ҳар бир дарахт кесимида дарахтларни кесиш, шу жумладан, санитария мақсадида кесиш учун берилган рухсатномалар; аниқ ҳудуд ва ҳар бир дарахт кесимида дарахтларни қонунга ҳилоф равишда кесиш, кундаков қилиш, шикастлантириш, йўқ қилиш ва кўчириш бўйича аниқланган ҳуқуқбузарликлар ва улар бўйича кўрилган чоралар.

7. Белгилаб қўйилсинки: а) “яшил боғлар” шаҳарлар ва бошқа аҳоли пунктларида дарахтзор ва бутазорларни барпо этиш, такрорий кўпайтириш, қайта тиклаш, парвариш қилиш, муҳофаза қилиш ҳамда уларнинг маҳсулдорлигини оширишга хизмат қилади;

б) “яшил жамоат парклари” идоравий мансублигидан қатъи назар, бино, иншоотлар, ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш объектлари, шу жумладан,

аттракционлар қурилиши тақиқланган ҳамда аҳоли сайил қилишига мўлжалланган дарахтзор ва бутазорлардан иборат бўлади;

в) қуйидаги тадбирларни молиялаштириш Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилади: “Яшил макон” платформасини яратиш ва фаолиятини таъминлаш; дарахтларни бириктириш, хусусан тегишли кўчирмалар бериш;

г) “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари”ни ташкил этиш, сақлаш ва ривожлантириш тадбирларини молиялаштириш маҳаллий бюджетларнинг кўшимча манбалари, ҳомийлик ва грант маблағлари ҳамда қонунчиликда тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан амалга оширилади;

д) “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари” жойлашган ер участкалари: уларнинг мулкдорлари, эгалари, фойдаланувчилари ва ижарачилари тасарруфида бўлади; уларнинг мулкдорлари, эгалари, фойдаланувчилари ва ижарачилари белгиланмаган бўлса, “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари” улардан фойдаланувчи ёки уларга хизмат кўрсатувчи тегишли давлат органлари, муассасалари ва корхоналари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ёки кўп квартирали уй-жойлар мулкдорларига доимий фойдаланиш ҳуқуқи билан ажратиб берилади;

е) туманлар (шаҳарлар) марказий кўчаларини кўкаламзорлаштиришда: экиладиган дарахт ва бута кўчатларининг кўкарувчанлигини таъминлаш учун суғориш тизими мавжуд бўлмаган ерларга ҳамда ёши 5 йилдан кам бўлган кўчатларнинг экилиши тақиқланади; бир турдаги дарахт ва бута кўчатларини экиш орқали “каштан кўчаси”, “чинор кўчаси” каби намунавий кўчаларнинг ташкил этилишига устувор эътибор қаратилади;

ж) 2022 йил 1 мартдан бошлаб дарахт ва буталарнинг зараркунандалари ҳамда касалликларига қарши курашиш тадбирларига маҳаллий бюджетлар кўшимча манбаларининг 2 фоизигача миқдордаги маблағлар ажратилади.

9. Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари Ёшлар ишлари агентлиги билан биргаликда: ҳар йили куз ва баҳор мавсумларида кўчат экиш ва сақлаш ишларини ташкил этиш бўйича “яшил ҳафталик” тадбирлари ўтказиб борилишини таъминласин; телевидение ва ижтимоий тармоқлардан кенг фойдаланган ҳолда, ёшлар ва бошқа кўнгилдиларни дарахт экиш, парваришлаш ишларига фаол жалб қилиш тадбирларини ташкил қилсин.

10. Белгилансинки: “яшил ҳафталик” тадбирларида бажариладиган барча ишлар ва ўтказиладиган тадбирлар ихтиёрий равишда амалга оширилади; Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари маҳаллий бюджетларнинг кўшимча манбалари ва

конунчиликда тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан аҳолига бепул кўчат тарқатиш учун маҳалла фуқаролар йиғинларига кўчатлар етказиб беради ҳамда “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари”га дарахт экиш мақсадида келган фуқароларни кўчат экиш учун зарур жиҳозлар билан таъминлайди; кўкаламзорлаштириш ишларида алоҳида ташаббус кўрсатган шахсларни Давлат экология кўмитаси томонидан “Табиат ҳимоячиси” кўкрак нишони билан тақдирлаш амалиёти жорий этилади.

11. Барча туманларда (шаҳарларда) туман (шаҳар) ҳокими, экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўлими бошлиғи, ирригация бўлими бошлиғи, қурилиш бўлими бошлиғи ва уй-жой коммунал хизмат кўрсатиш бўлими бошлиғидан иборат намунавий таркибда ирригация ва суғориш тизимининг самарадорлигини ошириш бўйича ишчи гуруҳлар тузилсин.

Ишчи гуруҳлар икки ой муддатда туманлар (шаҳарлар) марказларида ободонлаштириш объектларининг суғориш тизимларини, шу жумладан, ариқлар, насослар, кудуқлар, суғориш қувурлари ва ер ости сув чиқариш кудуқларини хатловдан ўтказиб, уларни жорий таъмирлаш, қайта тиклаш ва тозалаш чораларини кўрсин.

13. Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ҳамда Ўрмон хўжалиги давлат кўмитасининг куйидаги таклифлари қўллаб-қувватлансин: аҳоли пунктларида қаровсиз қолган дарахтларни сақлаш ва парвариш қилиш ҳамда “яшил боғлар” ва “яшил жамоат парклари”ни кўкаламзорлаштириш, шу жумладан, уларнинг ҳудудида дарахтларни экиш, сақлаш ва парвариш қилиш ишларига ишсиз шахсларни, биринчи навбатда, “Темир дафтар”, “Аёллар дафтари” ва “Ёшлар дафтари”га киритилган фуқароларни фаол жалб қилиш;

Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ҳузуридаги Жамоат ишлари жамғармасининг маблағлари ҳисобидан туман (шаҳар) ҳокимликлари буюртмаларига мувофиқ ҳар йили куз ва баҳор мавсумларида кўчат экиш тадбирларини молиялаштириш.

15. Давлат экология кўмитаси:

а) республикадаги давлат ўрмон фондига кирмайдиган дарахтларнинг тўлиқ рақамлаштириш йўли билан хатловдан ўтказилишини куйидаги тартибда таъминласин: 2023 йил 1 мартга қадар – Тошкент шаҳри, Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Наманган, Андижон ва Жиззах вилоятлари бўйича; 2023 йил 1 сентябрга қадар – Қорақалпоғистон Республикаси ва республиканинг бошқа вилоятлари бўйича. Бунда, Давлат экология кўмитасига учувчисиз учуш аппаратларидан (дронлардан) фойдаланиш ва уларни тўловсиз учуриш ҳукуқи берилади;

б) юридик шахслар – аҳоли пунктидаги бинолар ва иншоотларнинг мулкдорлари ёки улардан фойдаланувчиларга туташ ҳудудлардаги бириктирилган дарахтлар бўйича “Дарахтлар реестри”дан кўчирмалар берилишини қуйидаги тартибда таъминласин: 2023 йил 1 сентябрга қадар – Тошкент шаҳри, Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Наманган, Андижон ва Жиззах вилоятлари бўйича; 2024 йил 1 мартга қадар – Қорақалпоғистон Республикаси ва республиканинг бошқа вилоятлар бўйича;

в) Кадастр агентлиги билан биргаликда уч ой муддатда аҳоли пунктидаги бинолар ва иншоотларнинг мулкдорлари ёки улардан фойдаланувчиларга туташ ҳудудлардан келиб чиққан ҳолда дарахтларни бириктириш ва “Дарахтлар реестри”дан кўчирма бериш тартибини ишлаб чиқсин ва Вазирлар Маҳкамасига тасдиқлаш учун киритсин;

г) ҳар йили камида бир маротаба янги экилган дарахтларни бириктириш бўйича қўшимча хатловларни амалга оширсин ва “Дарахтлар реестри”дан кўчирмалар бериб борилишини таъминласин.

16. Барча давлат органлари ва ташкилотлари: уч ой муддатда ўз ҳудудларидаги дарахтлар сони ва тури ҳақида маълумотларни Давлат экология қўмитаси томонидан белгиланадиган шакл асосида экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш органларига тақдим этсин; ҳар чоракда бир марта, ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 10-санасига қадар ўзлари томонидан янги экилган дарахтлар сони ва тури бўйича маълумотларни Давлат экология қўмитасининг ҳудудий бўлинмаларига мажбурий тартибда тақдим этиб борсин.

17. Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси 2023 йил 1 сентябрга қадар давлат ўрмон фондига кирадиган дарахтлар тўлиқ рақамлаштириш йўли билан хатловдан ўтказилишини таъминласин ҳамда хатлов натижаларини “Дарахтлар реестри” тизимига киритиш учун Давлат экология қўмитасига тақдим этсин. Бунда, Ўрмон хўжалиги давлат қўмитасига учувчисиз учиниш аппаратларидан (дронлардан) фойдаланиш ва уларни тўловсиз учуриш ҳуқуқи берилади.

18. Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси ҳузурида хўжалик ҳисобидаги “Яшил ҳудуд” давлат унитар корхонаси ҳамда унинг Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардаги ҳудудий корхоналари ташкил этилсин.

Қуйидагилар “Яшил ҳудуд” давлат унитар корхонасининг асосий вазифалари этиб белгилансин: манзарали дарахт ва буталар кўчатларини етиштириш бўйича ихтисослаштирилган кўчатхоналарни ташкил этиш; республикада “яшил боғлар”ни кўпайтириш; сув тежайдиган технологияларни қўллаган ҳолда суғориш ишларини амалга ошириш; дарахтзорларни парвариш

килиш ва зараркунандаларга қарши курашиш ишларини олиб бориш; жисмоний ва юридик шахсларга шартнома асосида хизмат кўрсатиш.

19. Кўкаламзорлаштириш ишларини ташкил этиш ҳамда “Яшил ҳудуд” давлат унитар корхонаси фаолиятини мувофиқлаштириш мақсадида Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси марказий аппаратида бошқарув ходимларининг умумий чекланган сони доирасида кўкаламзорлаштириш масалалари бўйича раис ўринбосари – “Яшил ҳудуд” давлат унитар корхонаси директори лавозими ва 5 нафар штат бирлигидан иборат Яшил ҳудудларни ривожлантириш бошқармаси ташкил этилсин.

Умид қиламизки, мамлакатимизда ҳам дарахт экиш куни ҳам ҳар йилги анъанага айланиб қолса, ота-боболаримизнинг ҳам руҳларини шод, юртимизни янада обод қилган бўлар эдик.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Тошбоев З.М., Умрзоқов И., Умрзоқова Г. Зомин давлат қўриқхонаси ва унинг ташкил этилиши. //География ва геоэкология. Илмий мақолалар тўплами. Самарқанд. 2017. СамДУ нашри. 120-122 б.
2. Тошбоев З.М., Ўролова Ф., Қаландарова Г., Дийхонбоева П. Ўрта Осиё ҳудудида табиатни муҳофаза қилиш ишлари. //Географиянинг минтақавий муаммолари. Жиззах. 2017. 277-280 б.
3. Тошбоев З.М., Эсиргапова Ю., Ҳазратқулова Г. Нурота-Қизилқум биосфера қўриқхонаси ташкил этилиши. //География ва география таълимидаги муаммолар. Республика илмий-амалий конференцияси. Фарғона. 2018. 41-46 б.
4. Тошбоев З.М., Ҳазратқулова Г., Қобулова Р. Қуйи Амударё округи муҳофаза этиладиган ҳудудлари. //География ва география таълимидаги муаммолар. Халқаро илмий-амалий конференцияси. Нукус. 2018. 59-61 б.
5. Тошбоев З.М., Ҳазратқулова Г., Эсиргапова Ю. Зомин миллий табиат боғи. //География ва глобализация: назария ва амалиёт. Халқаро илмий-амалий конференцияси. Андижон. 2018. 147-149 б.
6. Toshboyev Z.M., Kushmatov B.B., Murodullayev H.H. Anthropogenic landscape types in mirzachol. International Conference on Digital Society, Innovations & Integrations of Life in New Century. 1-3 pp.
7. Toshboyev Z.M., Yarashev K.S. Formulation and Development of Mirzachul Landscapes. Nature and Science. Volume 18, Number 2. February 25, 2020. Marsland Press. Multidisciplinary Academic Journal Publisher.
8. Тошбоев З.М. Мелиоративно-техногенные элементы в структура оазисных ландшафтов Мирзачул. Науч.конф. Уфа, Башкортостан. Россия. 2020. С.143-145

9. Тошбоев З.М. Мирзачўл воҳа ландшафтларининг шаклланишида ирригациянинг роли. //Наука и образование в современном мире. Вызовы XXI века. Междунар. научно-практ. журнал. Нур-Султан, Казахстан. 2020.
10. Toshboyev Z.M. Relief forms of Mirzachul oasis. ACADEMICIA An International Multidisciplinary Research Journal. /Vol. 10 Issue 11, November 2020 (Double Blind Refereed & Peer Reviewed Journal) Impact Factor: SJIF 2020 = 7.13. p. 5.
11. Тошбоев З.М. Мирзачўл воҳа ландшафтларининг шаклланиши ва ривожланиши. GEOGRAPHY: NATURE AND SOCIETY - SJIFactor.
12. Тошбоев З.М. Косимов Н.Д. Географическое распространение агроландшафтов. Научно-практическом электронном журнал “Экономика и социум”. №5 (84). Часть 2. (май, 2021). Стр. 386-397.
13. Holmirzayev, J., & Qosimov, N. (2021). Jizzax viloyati ichki suvglariga antropogen omillarning ta'siri. *Журнал естественных наук*, 1(2).
14. Холмирзаев, Ж. Э. (2021). HYDROGRAFIK TARMOKLARNING TERRITORIES VIDELANISH REGULARITIES (GIZZAH TORIDA). *Экономика и социум*, (4-2), 648-654.
15. Bekpulatovich, K. B. (2020). The nature of the nurata ridge and its protection. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(10), 651-654.
16. Камолов, М. Н., Холмирзаев, Ж., & Хакимов, Б. (2021). ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИДА ГИДРОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ТАҚСИМЛАНИШИ. *Журнал естественных наук*, 1(5).
17. Тошбоев З.М., Косимов Н.Д. Туристические возможности оазиса Мирзачуля. Актуальные научные исследование в современном мире. Выпуск 1(81). Часть 1. Переяслав, 2022. ISSN. 2524-0986. iScience. С 160-163.